

FOT. © KAROLINA JÓŹWIĄK. INSTYTUT TEATRALNY IM. ZBIGNIEWA RASZEWSKIEGO

Rafał Węgrzyniak

Rafał Węgrzyniak (1960–2024)

Abstract

Rafał Węgrzyniak (1960–2024)

A memory of Rafał Węgrzyniak (1960–2024), theatre historian and critic, editor of *Pamiętnik Teatralny* in 1991–1997. In his thinking about theatre and in the range of his interests, he shared an affinity with Zbigniew Raszewski. This commemorative essay offers an overview of Węgrzyniak's professional activity, his books and articles. It is supplemented with a bibliography of his contributions to *Pamiętnik Teatralny*.

Keywords

Rafał Węgrzyniak, theatre history, theatre criticism

Abstrakt

Wspomnienie o Rafale Węgrzyniaku (1960–2024), historyku teatru, krytyku teatralnym i redaktorze *Pamiętnika Teatralnego* w latach 1991–1997. Węgrzyniak swoim myśleniem o teatrze i rozpiętością zainteresowań bliski był ideom Zbigniewa Raszewskiego. We wspomnieniu przypomniano przebieg pracy Węgrzyniaka, napisane przez niego książki i teksty. Wspomnienie uzupełnia bibliografia tekstów Rafała Węgrzyniaka opublikowanych w *Pamiętniku Teatralnym*.

Słowa kluczowe

Rafał Węgrzyniak, historia teatru, krytyka teatralna

Rafał Węgrzyniak był postacią niezwykle charakterystyczną, silnie obecną i rozpoznawalną w środowisku ludzi teatru. Zmarł nagle, 22 lutego 2024, w pełni sił twórczych. Jego niezwykła energia polemiczna, nieustępliwość i determinacja, prawdziwa pasja w zgłębianiu wiedzy o teatrze przynosiły owoce w postaci kolejnych felietonów, recenzji, artykułów czy polemik właśnie. To dzięki tym dyspozycjom charakterologicznym i wytężonej pracy napisał dwie ważne książki – *Encyklopedię „Wesela”*¹ (za którą otrzymał nagrodę ZASP-u im. Leona Schillera) i *Procesy doktora Weichert*², biografię Michała Weichert. Oba dzieła, wymagające dogłębnego kwerend i olbrzymiej erudycji, wypełniły białe plamy w historii polskiego teatru. Równolegle był Węgrzyniak czujnym obserwatorem współczesnego teatru, uczestnikiem żarliwych sporów o jego znaczenie i estetykę.

Urodził się 24 października 1960 w Polkowicach, uczył się w Liceum im. Mickiewicza we Wrocławiu. W 1983 roku skończył studia na Wydziale Wiedzy o Teatrze warszawskiej PWST. W latach 1983–1984 i 1990–1991 był zatrudniony w szkole podstawowej w Kamiennej Górze, w 1984–1987 w Bibliotece Ossolineum we Wrocławiu. Pracował także w teatrach: w Teatrze im. Stefana Żeromskiego w Kielcach (1987–1990), w Teatrze im. Jana Kochanowskiego w Opolu (1991), w Teatrze Polskim we Wrocławiu (2017). Swoje szkice, recenzje i artykuły ogłaszał w paryskiej *Kulturze*, *Tygodniku Powszechnym*, *Zeszytach Literackich*, *Dialogu*, *Odrze*, *Twórczości*, *Didaskaliach*, *Notatniku Teatralnym*, *Teatrze*. Pod koniec życia najbliższej związany był z portalem Teatrologia.info oraz Raptularzem E-teatru. Jak zwracała uwagę Wanda Zwinogrodzka podczas spotkania zorganizowanego w Instytucie Teatralnym niedługo po śmierci Rafała Węgrzynyaka³, trudno jest skompletować jego pełny biogram, podobnie jak trudno jest wyliczyć wszystkie jego aktywności. Był niespokojnym duchem, którego energią można by obdzielić kilkunastu badaczy teatru, redaktorów i kuratorów.

W latach 1991–1997 Rafał Węgrzyniak był redaktorem *Pamiętnika Teatralnego*. Gdy zaczynał pracę w kwartalniku, redaktorami naczelnymi byli Bohdan Korzeniewski i Zbigniew Raszewski, po ich śmierci w 1992 stery pisma przejął Edward Krasieński. Współpraca z Rafałem Węgrzynyakiem nie była łatwa – jego oryginalny charakter i niezależność intelektualna bywały przeszkodą w pracy zespołowej. Niewątpliwie jednak, gdy patrzy się na dorobek Węgrzynyaka, widać

¹ Rafał Węgrzyniak, *Wokół „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego* (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1991); *Encyklopedia „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego* (Kraków: Księgarnia Akademicka, 2001).

² Rafał Węgrzyniak, *Procesy doktora Weichert*, wstęp Mikołaj Mirowski i Dawid Wildstein (Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 2017).

³ „Rafał Węgrzyniak – in memoriam”, 6 kwietnia 2024, <https://www.institut-teatralny.pl/video/rafal-wegrzyniak-in-memoriam/>.

wyraźnie, że skupiał on w sobie cechy tej szkoły historyków teatru, którą stworzył Zbigniew Raszewski. Były to: skrupulatność, drobiazgowość, przekonanie, że do tworzenia badawczych syntez niezbędna jest rzetelna kwerenda archiwalna. Przywiązanie do idei, że sednem teatru są ludzie, ich indywidualne życiorysy i charaktery. Zapewne od Raszewskiego wzięł także Węgrzyniak imponujący rozmach zainteresowań, dociekliwość, a także pewien rodzaj wrażliwości na teatralność codziennych sytuacji. Wiedział, że życie teatralne jest także, a może przede wszystkim, życiem towarzyskim i z pasją śledził różnego rodzaju koligacje, związki, kariery i zależności. Jego upominanie się o zapomniane postacie, o kluczowe – jego zdaniem – fakty i materiały było szlachetne i straceńcze zarazem. Kronikarz dawnego i współczesnego teatru polskiego, niczym Don Kichot walczył o sprawy i wartości, które sam uważał za najważniejsze, nawet jeśli otoczenie uznawało je za mrzonki.

Rodzinie i bliskim Rafała Węgrzyniaka pragniemy złożyć szczere kondolencje.

Redakcja *Pamiętnika Teatralnego*

Bibliografia publikacji Rafała Węgrzyniaka w *Pamiętniku Teatralnym*

Bibliografię z lat 1986–1994 opracowano na podstawie:

Maciejewska, Maria Krystyna. *Pamiętnik Teatralny: Bibliografia zawartości 1973–1982*.

Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 1984.

Rudzka, Urszula. *Pamiętnik Teatralny: Bibliografia zawartości 1983–1994*. Warszawa:

Instytut Sztuki PAN, 1998.

1986

Wstydliva historia: Kto ocenzurował „Wesele” w roku 1901?, 35, z. 1 (1986): 16–22.

1988

Recenzje książek Krystyny Zbijewskiej, *Orzeł w kurniku: Z życia Stanisława Wyspiańskiego* (Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1980); *Krakowskim szlakiem Stanisława Wyspiańskiego* (Kraków: Wydawnictwo PTTK, 1986), 37, z. 3/4 (1990): 564–567.

1990

Recenzja książek Jana Michalika *Dzieje teatru w Krakowie w latach 1893–1915*, cz. 1 *Teatr Miejski* (Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1985), cz. 2 *W cieniu Teatru Miejskiego w Krakowie* (Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1987), 39, z. 1/2 (1990): 156–161.

1991

Recenzja książki *Warszawska szkoła teatralna: Szkice i wspomnienia*, red. Barbara Osterloff et al. (Warszawa: Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza, 1991), 40, z. 2 (1991): 380–382.

Wstęp i opracowanie do: Tadeusz Żeromski, *Wspomnienia teatralne sprzed półwiecza*, 40, z. 3/4 (1991): 525–546 [jako R.W.].

1992

Artyści i pisarze polscy o teatrze żydowskim, 41, z. 1/4 (1992): 487–505.

1993

Teatr Byrskich [sprawozdanie z sesji w Kielcach, 24–25 lutego 1992], 42, z. 1/2 (1993): 329–330 [jako R.W.].

1994

Teatralia opublikowane w roku 1993, 43, z. 3/4 (1994): 529–534 [jako R.W., wraz z Jagodą Hernik].

Od Redakcji [nota do artykułu Antanasa Vengrisa *Reprymenda, albo Jak Polacy walczą o Wilno*], 43, z. 3/4 (1994): 553–554 [bez podpisu].

1995

Repertuar Teatru Młodych (Jung Teater) 1933–1937, 44, z. 1/2 (1995): 271–277.

Teatralia wydane w roku 1994, 44, z. 1/2 (1995): 249–253 [jako R.W., wraz z Jagodą Hernik].

Artyści i pisarze polscy o teatrze żydowskim, 44, z. 1/2 (1995): 278–287.

Jung Teater w Wilnie: Materiały do dziejów teatru żydowskiego w Wilnie (1935–1939), 44, z. 3/4 (1995): 459–489.

1996

Marta Fik (1937–1995), 45, z. 1/2 (1996): 192–208.

Recenzja książki Feliksa Konecznego, *Teatr Krakowski: Sprawozdania 1896–1905* (Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1994), 45, z. 1/2 (1996): 211–214.

Recenzja książki Anny Hannowej, *Jakub Rotbaum – Świat zaginiony: Malarstwo, rysunki* (Wrocław: Ośrodek Badań Twórczości Jerzego Grotowskiego i Poszukiwań Teatralno-Kulturowych, 1995), 45, z. 1/2 (1996): 219–220.

Recenzja książki *Kalendarz życia i twórczości Stanisława Wyspiańskiego (26 marca 1898–grudzień 1907)*, opracowała Alina Doboszewska (Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1995), 45, z. 3/4 (1996): 619–621.

Recenzja książki Jacka Popiela, *Dramat a teatr polski dwudziestolecia międzywojennego* (Kraków: Universitas, 1995), 45, z. 3/4 (1996): 622–626.

Korespondencja, *Edycja sprawozdań teatralnych Konecznego*, 45, z. 3/4 (1996): 636–641 [wraz z Kazimierzem Gajdą].

1997

Sprawa Michała Weichert, 46, z. 1/4 (1997): 279–314.

2019

Wojna i zagłada: Odbicie doświadczeń z lat 1939–1945 w przedstawieniach i pisarstwie Erwina Axera, 68, z. 2 (2019): 5–22. <https://doi.org/10.36744/pt.36>.